

علوم اجتماعی

دیباچه: سالانه بیش از ۸۰ میلیون نفر به جمعیت جهان اضافه می‌شود. به همین دلیل سن نیمی از جمعیت جهان کمتر از ۲۵ سال است و در این میان بیش از یک میلیارد جوان در سنین ۱۵ تا ۲۴ سال قرار دارند و این بیانگر آن است که کشورهای دنیا بخصوص کشورهای در حال توسعه که بیشتر جمعیت جهان به آنها اختصاص دارد، در سال‌های آینده با معضلات اجتماعی بسیاری در شهرها و روستاها رو به رو خواهند شد. به زبان دیگر تقاضای اجتماعی برای آموزش، بهداشت، اشتغال، مسکن و در مجموع رفاه اجتماعی بیشتر می‌شود و در نتیجه وجود متخصصانی که با پژوهش، مطالعه و برنامه‌ریزی، راه‌های رسیدن به رفاه اجتماعی را بیابند، بسیار ضروری است. هدف رشته علوم اجتماعی تربیت متخصصانی است که نیاز جامعه را در زمینه‌های فوق برآورده سازند. اما چون عنوان علوم اجتماعی دارای مفهوم وسیعی است، رشته علوم اجتماعی به گرایش‌های متفاوتی تقسیم شده است. بر همین اساس علوم اجتماعی دارای چهار گرایش پژوهشگری اجتماعی، برنامه‌ریزی اجتماعی، رفاه و تعاون اجتماعی و مردم‌شناسی است.

گرایش پژوهشگری اجتماعی:

هدف پژوهشگری اجتماعی ساختن انسان جامعه‌شناس است. انسانی که بتواند با مطالعات دقیق نظری و عملی به عنوان یک محقق، سطح آگاهی‌های اجتماعی را بالا برده و پاسخگوی نیاز مراکز آموزشی، پژوهشی و خدماتی باشد؛ یعنی نتایج تحقیقات او به ما بگوید که چگونه می‌توان از بحران‌های اجتماعی عبور کرد و به آرامش و رفاه رسید. درس‌های پژوهشگری اجتماعی دارای سه شاخه است. در یک شاخه مهارت در عملیات تحقیقی آموزش داده می‌شود، شاخه دیگر مبانی جامعه‌شناسی است که پایه‌های علم جامعه‌شناسی را از نظر مفهومی معرفی می‌کند و شاخه سوم نیز مباحث جمعیت‌شناسی است که از درس مبانی جمعیت‌شناسی شروع می‌شود و به تحلیل جمعیت، تحلیل حرکت‌های جمعیتی و کاربردهای جمعیت‌شناسی در مباحث اجتماعی و اقتصادی ختم می‌گردد.

توانایی‌های لازم:

دانشجوی این گرایش باید به تحقیق‌های نظری و عملی علاقه‌مند باشد؛ یعنی از یک سو نظریه‌های اجتماعی را مطالعه کرده و آنها را مورد نقد و تحلیل قرار دهد و از سوی دیگر بین مردم جامعه رفته و به تحقیق‌های میدانی علاقه‌مند باشد. دانش و بینش ریاضی در این گرایش بسیار مهم است؛ چون دقیق فکر کردن و دقیق اندیشیدن در پژوهشگری اجتماعی اهمیت بسیاری دارد.

موقعیت شغلی در ایران:

در حال حاضر پژوهش‌های اجتماعی رواج و گسترش پیدا کرده است و نه تنها بخش‌های دولتی موظف به انجام تحقیقات اجتماعی هستند بلکه بخش‌های خصوصی نیز به تحقیقات اجتماعی روی آورده‌اند. به همین دلیل به جرأت می‌توان گفت که امروزه یک دانشجوی باسواد این گرایش که دارای مهارت پژوهشی باشد، هرگز مشکل اشتغال نخواهد داشت.

درس‌های این رشته در طول تحصیل:

دروس مشترک در گرایش‌های مختلف علوم اجتماعی:

نظریه‌های جامعه‌شناسی، روش تحقیق، جامعه‌شناسی در ادبیات فارسی، روش تحقیق علمی، جامعه‌شناسی جنگ و نیروهای نظامی، بررسی مسائل اجتماعی ایران، جامعه‌شناسی انقلاب‌ها، مبانی جامعه‌شناسی، مبانی جمعیت‌شناسی، مبانی روانشناسی، ریاضیات پایه، مبانی فلسفه، مبانی مردم‌شناسی، مبانی تاریخ اجتماعی ایران، اصول علم سیاست، آمار مقدماتی، روش‌های مقدماتی تحلیل جمعیت، اصول علم اقتصاد، آمار در علوم اجتماعی، تاریخ تفکر اجتماعی در اسلام، روانشناسی اجتماعی، زبان خارجه تخصصی، انسان از دیدگاه اسلام و سایر مکاتب.

دروس تخصصی گرایش پژوهشگری اجتماعی:

جامعه‌شناسی روستایی، جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی، جامعه‌شناسی ایلات و عشایر، جامعه‌شناسی خانواده، جامعه‌شناسی شهری، تکنیک‌های خاص تحقیق، جامعه‌شناسی ارتباط جمعی، جامعه‌شناسی صنعتی، کاربرد کامپیوتر، جامعه‌شناسی سازمان‌ها، جامعه‌شناسی توسعه، کاربرد جمعیت‌شناسی.

گرایش برنامه‌ریزی اجتماعی:

گرایش برنامه‌ریزی اجتماعی عمدتاً پیرامون مسائل اجتماعی و برنامه‌ریزی در خصوص اجتماع و انسان است. برای مثال هنگام ساخت یک مجتمع آپارتمانی، کارشناس برنامه‌ریزی اجتماعی برای مسائل اجتماعی آن مجتمع برنامه‌ریزی می‌کند تا حقوق هریک از افراد ساکن در مجتمع حفظ و ساکنان آن با کمترین مشکلات و مسائل اجتماعی روبرو گردند. یا مثلاً برنامه‌ریزی می‌کند که در یک شهر مراکز اقتصادی یا سایت‌های صنعتی در کجا باید قرار بگیرد و توسعه ساختمانی چگونه انجام شود که مشکلی برای جامعه به وجود نیاید.

توانایی‌های لازم:

گرایش برنامه‌ریزی اجتماعی با آمار و تحقیقات میدانی ارتباط تنگاتنگی دارد به همین دلیل دانشجوی این گرایش باید از سلامت جسمانی برخوردار باشد تا بتواند در انجام تحقیقات میدانی موفق گردد. کار دانشجو و بخصوص

فارغ‌التحصیل برنامه‌ریزی اجتماعی یک کار کتابخانه‌ای نیست، بلکه باید در جامعه حضوری فعال داشته باشد. اطلاعات علمی لازم برای دانشجوی این گرایش دروس ریاضی، زبان انگلیسی، جغرافیا و جامعه‌شناسی است.

موقعیت شغلی در ایران:

دانشجویان این گرایش دیدگاه‌های خوبی در زمینه مسائل شهری و روستایی، حمل و نقل، برنامه‌ریزی اجتماعی - اقتصادی با بعد اجتماعی پیدا می‌کنند و می‌توانند در سه بخش دولتی، عمومی و خصوصی فعالیت نمایند. که در بخش دولتی در سازمان‌های برنامه و بودجه، وزارت کشور، فرمانداری‌ها و در اکثر اداره‌های دولتی می‌توانند مشغول به کار شوند و در سایر بخش‌های عمومی شهرداری‌ها، مؤسسه‌های مختلفی از قبیل بنیاد شهید، کمیته امداد امام خمینی‌ره، سازمان بهزیستی و مؤسسه‌های رفاهی مراکز مهمی برای اشتغال هستند و در بخش خصوصی نیز مؤسسه‌های خدماتی و مشاوره‌ای مکان‌های مناسبی برای اشتغال هستند. فارغ‌التحصیلان می‌توانند به صورت کارشناسان مستقل تحقیقات شهری، روستایی و منطقه‌ای نیز فعالیت کنند.

دروس تخصصی گرایش برنامه‌ریزی اجتماعی:

اصول توسعه و عمران، تئوری‌های برنامه‌ریزی، برنامه‌ریزی شهری، تئوری‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای، برنامه‌ریزی روستائی، تکنیک‌های مقدماتی برنامه‌ریزی، برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران، ارزشیابی طرح‌ها و برنامه‌ها، عوامل سازمان‌دهی مکان، برنامه‌ریزی حمل و نقل، برنامه‌ریزی اجتماعی، اصول علم جغرافیا و نقشه‌خوانی.

گرایش تعاون و رفاه اجتماعی:

محتوای دروس این گرایش را اقتصاد، جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی، امور مالی، حسابداری، مدیریت و تعاون و کارکرد تعاون تشکیل می‌دهد و هدف آن تربیت کارشناسانی است که بتوانند به یاری تشکلهای انسانی عامل توزیع عادلانه ثروت و قدرت در جامعه گردند. در گرایش تعاون و رفاه اجتماعی هرآنچه مربوط به تعاونی باشد مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد که از آن جمله می‌توان به انواع تعاونی‌ها، چگونگی تأسیس و مدیریت آنها و فوایدی که تعاونی‌ها برای جامعه دارند، اشاره کرد.

توانایی‌های لازم:

گرایش تعاون و رفاه اجتماعی به عنوان یک میان رشته از واحدهای گوناگون درسی استفاده می‌کند که می‌توان این دروس متنوع را در دو درس پایه و اصلی اقتصاد و جامعه‌شناسی خلاصه کرد در نتیجه دانشجویی که پایه ریاضی قوی داشته باشد، می‌تواند در تعدادی از دروس مهم این رشته مثل امور مالی، اقتصاد و حسابداری موفق گردد و اگر به علوم اجتماعی علاقه‌مند باشد می‌تواند در دروسی مثل جامعه‌شناسی یا مردم‌شناسی توفیق یابد. علاوه بر آمادگی در دروس فوق دانشجوی این رشته باید به تعاون علاقه‌مند بوده و روحیه همکاری و همیاری با دیگران را داشته باشد. چون در این رشته دانشجو باید بتواند ارتباطی نزدیک با دیگران ایجاد کند.

موقعیت شغلی در ایران:

فارغ‌التحصیلان این گرایش می‌توانند در شاخه‌ها و واحدهای مختلف وزارتخانه تعاون کار کنند. همچنین می‌توانند در تعاونی‌های شرکت‌ها و وزارتخانه‌های مختلف اعم از تعاونی‌های تولیدی، مصرف و مسکن به عنوان مدیر و برنامه‌ریز مشغول به کار شوند. با این که فارغ‌التحصیلان این گرایش می‌توانند در بسیاری از وزارتخانه‌ها و شرکت‌های خصوصی و دولتی مفید باشند اما متأسفانه بازار کار این گرایش محدود است چون در جامعه ما به مدیریت علمی تعاونی‌ها اهمیت نداده و در کل تعاونی‌ها حضوری فعال در جامعه ندارند.

دروس تخصصی گرایش تعاون و رفاه اجتماعی:

اصول و اندیشه‌های تعاونی، سیر تحول تعاونی در ایران و جهان، اصول آموزش و ترویج تعاونی، انواع و کارکرد تعاونی‌ها، سازماندهی و مدیریت در تعاونی‌ها، زمینه‌ها و شیوه‌های همیاری در جوامع شهری و روستائی، اقتصاد خرد و کلان، حقوق تجارت، حقوق تعاون (تهیه اساسنامه و آئین‌نامه)، اصول حسابداری، امور مالی تعاونی‌ها، سمینار مسائل تعاونی، تأمین و رفاه اجتماعی، کارورزی.

گرایش مردم‌شناسی:

کار اصلی یک مردم‌شناس مطالعه فرهنگ جوامع مختلف، در مکان‌ها و زمان‌های متفاوت، از قدیمی‌ترین ایام تا امروز است و در این میان توجه ویژه‌ای به سیر تحول فرهنگ، علل تغییرات فرهنگی و کاربرد فرهنگ در جوامع مختلف دارد. به همین دلیل علوم اجتماعی بدون مردم‌شناسی یا انسان‌شناسی فرهنگی با مشکلات بسیاری روبرو خواهد شد چرا که فرهنگ در ساختارهای اجتماعی نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای دارد؛ یعنی لازمه اصلی مطالعات اجتماعی، مطالعه فرهنگی است و در حوزه مطالعات فرهنگی نیز، مردم‌شناسان نقش بسیار مهمی دارند.

توانایی‌های لازم:

کنجکاوی، صبر و علاقه به کارهای میدانی برای دانشجوی این رشته ضروری است. دانشجوی مردم‌شناسی باید به مردم و مسائل جامعه‌اش علاقه‌مند بوده و روابط اجتماعی خوبی داشته باشد تا بتواند با گروه‌های مختلف جامعه ارتباط نزدیکی برقرار کرده و از فرهنگ و هنرهای آنها مطلع شود.

موقعیت شغلی در ایران:

مردم‌شناسی زیربنای بسیاری از فعالیت‌های اجتماعی است و این به معنای آن است که بازار کار متنوعی برای فارغ‌التحصیلان این گرایش وجود دارد و اکثر وزارتخانه‌ها به فارغ‌التحصیلان آن نیازمندند. زیرا باید بخش تحقیقات مردم‌شناسی بسیار گسترده‌ای داشته باشند. البته برخی از وزارتخانه‌ها مثل وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، جهادکشاورزی، کشور، خارجه و نیرو در حال حاضر نیز دارای چنین بخشی هستند و فارغ‌التحصیلان این رشته را جذب می‌کنند. همچنین فارغ‌التحصیل این رشته می‌تواند به مطالعه و تحقیق آزاد روی آورده و نتیجه

تحقیقات خویش را به صورت کتاب منتشر سازد. چون امروزه کتبی که در زمینه مردم‌شناسی چاپ می‌شود، بازار بسیار خوبی دارد.

دروس تخصصی گرایش مردم‌شناسی:

جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌ها، جامعه‌شناسی ایلات و عشایر، مردم‌شناسی فرهنگی، محیط‌شناسی انسانی، جغرافیای انسانی ایران، تنظیم خانواده و جمعیت، مبانی تعاون، زمین‌ها و شیوه‌های همیاری در شهر و روستا، فرهنگ و توسعه، مردم‌نگاری، مردم‌شناسی ماقبل تاریخ و جوامع ابتدایی، باستان‌شناسی از دیدگاه انسان‌شناسی، موزه‌داری و تکنیک ضبط اسناد، مردم‌شناسی روستا، ایل‌شناسی، نظام‌های خویشاوندی، مردم‌شناسی اعتقادات دینی، مردم‌شناسی هنر، نماد و نشانه‌شناسی، انسان‌شناسی و فرهنگ منطقه‌ای (آفریقا و ...)، مردم‌شناسی شهری، نظریه‌های مردم‌شناسی.

